IMPLEMENTACE MIKROEKONOMICKÉ TEORIE EKONOMICKÉ EFEKTIVNOSTI DO TEORIE PODNIKOHOSPODÁŘSKÉ

Petr SUCHÁNEK, Masarykova univerzita, Brno

1. Úvod

Mikroekonomická teorie pracuje s modely, které vysvětlují chování různých ekonomických subjektů na různých trzích. Tyto modely pracují s celou řadou zjednodušujících předpokladů, což jim na jedné straně umožňuje přehledně a jednoduše popsat zkoumané situace, na druhé straně to však omezuje jejich vypovídací schopnost vzhledem k ekonomické realitě.

Jeden z mikroekonomických modelů zkoumá podnik (teorie firmy) a jeho vztahy s okolím. V příspěvku bude zkoumán především vztah podniku a trhu statků, resp. výrobků a služeb (ať už jde o jakoukoli formu konkurence), tedy možnosti propojení obecné mikroekonomické teorie a podnikohospodářské teorie, přičemž se bude zamýšlet nad důsledky tohoto propojení pro podnikohospodářskou praxi.

Cílem příspěvku je využít mikroekonomický model podniku se všemi jeho vazbami a propojit ho s podnikohospodářským pojetím tak, aby se výsledný model přiblížil ekonomické realitě a byl použitelný v podnikohospodářské praxi. Ve stati se soustředí na efektivnost podniku a v souvislosti s tím na vztah příjmů a nákladů jak v mikroekonomickém, tak v podnikohospodářském pojetí, neboť se domnívám, že je pro propojení obou teorií klíčový.

Samostatná kapitola je vyhrazena alternativním nákladům, protože jejich zabudování do celkových ekonomických nákladů je z hlediska podnikohospodářské teorie (a zejména praxe) složité. To vyplývá také z různých pojetí alternativních nákladů, které jsou spojeny s různými způsoby výpočtu.

Pro zjednodušení celé problematiky implementace jsem zvolil mikroekonomický model dokonalé konkurence (se všemi jeho předpoklady). Dále předpokládám lineární průběh analyzovaných veličin (příjmů a nákladů), neboť to umožňuje celou problematiku z matematického hlediska zjednodušit. Při postupném zpracovávání vztahu mikroekonomické a podnikohospodářské teorie bude nutné přijmout řadu předpokladů, které jsou uvedeny v textu

2. Ekonomická efektivnost (v pojetí ekonomické teorie)

Efektivnost je obecně definována jako účinnost s jakou jsou používány prostředky k dosažení cílů (viz Heyne, 1991). Vzhledem k tomu, že je ve stati rozebírán výhradně podnik, resp. efektivnost podniku, je možno se zaměřit na produkční, resp. výrobní efektivnost. Zkoumána tedy bude účinnost výrobních faktorů, která vychází z používaného obecného vyjádření efektivnosti jako podílu výstupů a vstupů, kdy za vstupy budou považovány výrobní faktory a za výstupy produkty (viz Synek, 1999).

Výrobní efektivnost je v ekonomické teorii představována hranicí produkčních

možností (lze se setkat také s označením hranice výrobních možností). Tato hranice je definována jako křivka znázorňující alternativní kombinace dvou výrobků, které mohou být efektivně vyrobeny s určitým fixním rozsahem zdrojů (viz Soukupová, 2002). Lze použít také poněkud rozšířenou definici, že hranice produkčních možností představuje produkční mez při optimálním využití všech dostupných zdrojů podniku (tamtéž).

Produkční mez jako maximální možnou produkci podniku představují celková fyzická kvanta produktů podniku, která je schopen podnik vyrobit s maximálním možným využitím disponibilních výrobních faktorů. Výstup tedy představují tato fyzická kvanta a vstup disponibilní výrobní faktory, resp. množství těchto faktorů. Jak výstupy, tak vstupy jsou zjišťovány ve fyzických množstvích a takto měřená výrobní efektivnost je tedy poměrem fyzických kvant výstupů a fyzických kvant vstupů.

Tento způsob měření efektivnosti je zřejmě teoretický správný, ale prakticky obtížně použitelný, neboť dohromady poměruje různé jednotky výstupů a různé jednotky vstupů. Pro praktické zjišťování efektivnosti je nutno převést výstupy a vstupy na stejné jednotky. Pro tento převod se nabízí použití cenového systému, kdy se veškeré výstupy i vstupy převedou na peněžní jednotky. Do ryze technického pohledu je tak zaveden pohled hodnotový, resp. hodnota vstupů a výstupů (viz Synek, 1999). Pokud je do konstrukce výrobní efektivnosti zaveden hodnotový systém, lze hovořit o ekonomické efektivnosti (viz Heyne, 1991).

Jestliže výstupy představují celkovou produkci podniku, potom lze psát (Varian, 1995, s. 323):

$$\text{výstupy: } TR = \sum_{i=1}^n p_i \cdot y_i,$$

kde TR – celkový příjem, n – počet výstupů (produktů), p – cena produktu a y – produkt.

Jestliže vstupy představují veškeré disponibilní výrobní faktory, potom lze analogicky psát (viz tamtéž):

$$\text{vstupy: } TC = \sum_{i=1}^m w_i \cdot x_i,$$

kde TC – celkové náklady, m – počet vstupů, w – cena vstupu a x – vstup.

Je třeba zdůraznit, že takto zjištěné celkové náklady v sobě obsahují také alternativní náklady jednotlivých výrobních faktorů.

Pokud se náklady rozliší z hlediska závislosti na objemu výroby, lze sledovat náklady variabilní, resp. náklady na objemu výroby závislé, a náklady fixní, resp. náklady na objemu výroby nezávislé. Pokud se předpokládá nenulový, resp. kladný objem výroby, lze v souladu s Varianem zařadit mezi fixní náklady (kam patří konkrétně např. leasingové splátky, splátky dlouhodobých úvěrů apod.) také náklady kvazifixní, např. osvětlení (tamtéž, s. 327). Celkové náklady lze psát jako:

$$TC = VC + FC = VC + FC_f + FC_k, \text{ pokud je } Q_i > 0,$$

kde VC – variabilní náklady, FC – fixní náklady, FC_f – skutečně fixní náklady, FC_k – kvazifixní náklady a Q_i – objem produkce ve fyzických jednotkách.

Při tomto členění nákladů je třeba zdůraznit, že je možné pouze z hlediska krátkého časového období, neboť v dlouhém období je nutno považovat všechny náklady za variabilní. Za krátké období se zpravidla považuje období do jednoho roku.

Je zřejmé, že jednotlivé produkty jsou vyjádřeny v celkových vyrobených fy-

zických množství a jednotlivé vstupy v celkových disponibilních fyzických množstvích. Pro ekonomickou efektivnost (E) bude platit:

$$E = \frac{TR}{TC} = \frac{\sum_{i=1}^n p_i \cdot y_i}{\sum_{i=1}^m w_i \cdot x_i}$$

3. Aplikace ekonomické efektivnosti do podnikohospodářské teorie

Při konstrukci ekonomické efektivnosti v teorii podnikového hospodářství lze vyjít z výše uvedené teoretické mikroekonomické konstrukce, kde je efektivnost rovna podílu celkových příjmů a celkových nákladů. Z hlediska podnikového hospodářství je ovšem důležité hlouběji rozebrat jak celkové příjmy, tak celkové náklady.

3.1 Analýza celkových příjmů

Nejprve je třeba vymezit rozdíl mezi příjmy z pohledu mikroekonomické a podnikohospodářské teorie. Celkové příjmy jsou v mikroekonomické teorii určeny součtem násobků cen a vyrobených množství všech produktů. Podnikové hospodářství oproti tomu používá pojem výnosy, tzn. peněžní částky, které podnik získal z veškerých svých činností za určité období (např. kalendářní rok) bez ohledu na to, zda v tomto období došlo k jejich inkasu (viz Synek, 2000).

Analogií celkových příjmů v mikroekonomické teorii je v podnikohospodářské teorii součet tržeb za prodané zboží a tržeb za prodej vlastních produktů a služeb (viz Příloha č. 2 k vyhlášce MF č. 500/2002 Sb.), které tvoří dle charakteru podniku až 100 % celkových výnosů. Tyto tržby lze získat úpravou výnosů o položky, které nejsou peněžními příjmy (viz tamtéž).

Aby takto zjištěné tržby představovaly z pohledu mikroekonomické teorie příjmy, je nutno ještě odstranit časový nesoulad mezi příjmy a výnosy, ke kterému dochází v podnikohospodářské teorii a zejména praxi. Mikroekonomická teorie nepočítá s pohledávkami za produkty a zboží. V podnikohospodářském pojetí je tedy nutno přijmout předpoklad nulových pohledávek, tzn. předpokládat, že veškeré platby za prodané zboží, produkty a služby budou učiněny ihned a v hotovosti. K uvedeným předpokladům je nutno ještě přidat předpoklad nulových zásob hotových produktů, neboť v mikroekonomické teorii je okamžitě prodáno všechno to, co je v daném okamžiku vyrobeno.

Za výše uvedených předpokladů je možno přijmout analogii tržeb v podnikohospodářské teorii jako celkových příjmů v mikroekonomické teorii. Dále je vhodné přijmout zjednodušující předpoklad, že podnik vyrábí jen jeden druh produktu za jednu cenu, aby bylo možno psát:

$$TR = P \cdot Q,$$

kde P – cena produktu. Tržby lze však také získat jako součet nákladů vynaložených na produkci a realizované marže:

$$TR = Q + M,$$

kde Q – objem produkce (např. zboží, výrobků nebo služeb) v cenách vstupů po-

užitých při jejich produkci (např. v pořizovacích cenách) a M – marže, resp. přidaná hodnota v absolutním vyjádření.

Nechť je objem produkce v cenách vstupů použitých při jejich produkci roven variabilním nákladům a nechť jsou zatím ponechány stranou otázky, co se konkrétně rozumí pod pojmem variabilní náklady a jaká je odlišnost pojetí variabilních nákladů v ekonomické a podnikohospodářské teorii. Potom lze psát, že objem produkce v cenách vstupů použitých při jejich produkci (Q) je roven násobku ceny vstupů použitých při produkci jedné jednotky produkce (q) a množství produkce ve fyzických jednotkách (Q_f):

$$Q = q Q_f, \text{ resp. } Q_f = Q/q$$

Přidaná hodnota se dá vyjádřit nejen absolutním číslem, ale také relativně (v %). Pokud existuje jeden druh produkce a jedna cena, lze psát:

$$TR = (m + 1) Q$$

zároveň platí: $TR = Q + M$,

takže potom: $(m + 1) Q = Q + M$

$$M = m Q$$

$$M = m q Q_f, \text{ resp. } Q_f = M/(m q),$$

kde m – marže, resp. přidaná hodnota na jednotku produkce (v %).

Pro cenu produkce bude platit:

$$Q + M = TR = P Q_f$$

$$q Q_f + m q Q_f = P Q_f$$

$$(q + m q) Q_f = P Q_f$$

$$P = (1 + m) q, \text{ pokud } Q_f = 0, \text{ resp. pokud } Q_f > 0$$

Z odvození tedy plyne, že výsledná, resp. realizovaná cena produkce je rovna cenám vstupů použitých při produkci jedné jednotky produkce zvýšené o příslušné procento marže na jednotku produkce.

Vzhledem k tomu, že v dokonalé konkurenci je konečná cena produkce určena trhem a podnik ji tedy nemůže ovlivnit, musí být marže volena tak, aby výsledná cena produkce byla shodná s tržní (objektivní) cenou. Výše uvedený výraz je možno psát:

$$P = (1 + m) q, \text{ pokud } Q_f = 0, \text{ resp. pokud } Q_f > 0$$

$$P = q + m q$$

$$P - q = m q$$

$$m = (P - q)/q$$

Výraz $m = (P - q)/q$ vyjadřuje podmínku pro výši marže v podniku, neboť pouze při takto stanovené marži se bude výsledná cena produkce podniku shodovat s cenou na trhu.

3. 2 Analýza celkových nákladů

Pokud bude na podnikové hospodářství aplikována ekonomická teorie nákladů, je nutno si uvědomit, že v obou případech jde o poněkud odlišný pohled na náklady. Přesto lze, v souladu se Synkem, hledat určité analogie (viz Synek, 1999). V první řadě je třeba odpovědět na otázku, kterým podnikohospodářským nákladovým kategoriím odpovídá mikroekonomické pojetí výrobních faktorů práce, půda a kapitál.

Náklady na práci se dají obecně ekonomicky vyjádřit jako součin ceny práce a množství práce. V podnikovém hospodářství této kategorii odpovídá nákladová položka osobní náklady, kde jsou agregovány veškeré mzdy za příslušné časové období (zpravidla jeden rok). Obdobně náklady na kapitál lze obecně ekonomicky vyjádřit jako součin ceny kapitálu a množství kapitálu. V podnikovém hospodářství je situace komplikovanější, neboť do kapitálu je zařazen dlouhodobý hmotný majetek (a v jeho rámci, mimo jiné, také výrobní faktor půda) a materiál. Náklady na kapitál bude tedy tvořit součet odpisů (jako finanční vyjádření hodnoty spotřebovaného dlouhodobého hmotného majetku) a výkonové spotřeby včetně nákladů na prodané zboží, resp. nákladů vynaložených na produkci (jako finanční vyjádření hodnoty spotřebovaného materiálu). Uvedenou analogii lze zjednodušeně zapsat takto:

$$TC_e = w_k x_k + w_l x_l + w_p x_p \quad (O+Q) + PC = TC_p,$$

kde TC_e – celkové náklady z hlediska mikroekonomické teorie, w_k – cena kapitálu, x_k – množství kapitálu ve fyzických jednotkách, w_l – cena práce, x_l – množství práce ve fyzických jednotkách, w_p – cena půdy, x_p – množství půdy ve fyzických jednotkách, O – odpisy dlouhodobého hmotného majetku, Q – objem produkce (např. zboží, výrobků nebo služeb) v cenách vstupů použitých při jejich produkci (např. v pořizovacích cenách), PC – osobní náklady a TC_p – celkové náklady z hlediska podnikohospodářské teorie.

Stejně jako v případě mikroekonomické teorie lze také v podnikohospodářské teorii rozlišit náklady z hlediska závislosti na objemu výroby. Lze přijmout předpoklad, že fixní a variabilní náklady budou sledovány pouze v krátkém období. Nechť je tímto krátkým obdobím kalendářní rok. Z hlediska podnikového hospodářství jsou variabilní náklady takové, které se mění se změnami objemu výroby (např. jednicový materiál, jednicové mzdy apod.) a fixní náklady jsou takové, které se nemění se změnami objemu výroby, např. časové odpisy, nájemné apod. (viz tamtéž). Pokud se přijme výše uvedený mikroekonomický předpoklad o fixních nákladech (jako součtu fixních a kvazifixních nákladů), platí analogie:

$$\begin{aligned} VC_e &= VC_p \\ FC_e &= FC_f + FC_k \quad FC_p \\ VC_e + FC_e &= TC_e \quad TC_p = VC_p + FC_p, \end{aligned}$$

kde VC_e – mikroekonomické variabilní náklady, VC_p – podnikohospodářské variabilní náklady, FC_e – mikroekonomické fixní náklady a FC_p – podnikohospodářské fixní náklady.

Pokud jsou náklady členěny na fixní a variabilní, je třeba ještě, z hlediska podnikového hospodářství, vyřešit problém, které z výše uvedených nákladů patří mezi fixní a které mezi variabilní. Vzhledem k tomu, že je analyzováno krátké období jednoho roku, je možno považovat odpisy dlouhodobého majetku za fixní náklad. Obdobně výkonovou spotřebu včetně nákladů na prodané zboží, resp. nákladů vynaložených na produkci, lze považovat za variabilní náklad.

Otázkou je, kam zařadit mzdové, resp. osobní náklady. Mzdové náklady jsou z hlediska mikroekonomické teorie v krátkém období variabilním faktorem. Z pohledu podnikohospodářské teorie tak tomu ale není. Mzdové náklady jsou agregací mzdových nákladů na řídicí (disponibilní) práci, která patří mezi fixní náklady, a mzdových nákladů na výkonnou práci, která patří mezi variabilní náklady. Mzdové náklady je tak buďmožno považovat za fixní (za cenu určitého zkreslení) nebo je možno je poměrně rozdělit podle počtu řídicích a výkonných pracovníků, přičemž poměrná část nákladů řídicích pracovníků by se přiřadila k fixním nákladům a poměrná část nákladů výkonných pracovníků by se přiřadila k variabilním nákladům. Pokud však nejsou známy průměrné mzdy těchto dvou skupin pracovníků, tak se přesto určitému zkreslení nelze vyhnout.

Přijmou-li se výše uvedené předpoklady, lze pro náklady v podniku z pohledu podnikohospodářské teorie zjednodušeně psát:

$$VC = Q + PC_v$$

$$FC = O + PC_r$$

kde VC – variabilní náklady, FC – fixní náklady, PC_v – podíl mzdových nákladů výkonných pracovníků a PC_r – podíl mzdových nákladů řídicích pracovníků.

3.3 Alternativní náklady

Výše uvedená analýza nákladů má jednu podstatnou slabinu. Nepočítá se v ní s alternativními náklady. Alternativní náklady jsou však nedílnou součástí celkových nákladů v pojetí mikroekonomické teorie, takže je nelze opomenout a naopak je nutno je zakomponovat, resp. doplnit do podnikohospodářských celkových nákladů.

V mikroekonomické teorii lze sledovat alternativní náklady výrobních faktorů kapitálu, práce a půdy. V podnikohospodářské teorii je půda složkou dlouhodobého hmotného majetku, a tedy kapitálu, tzn. pokud nalezneme alternativní náklady výrobního faktoru kapitálu (z podnikohospodářského hlediska), bude jejich součástí také alternativní náklad výrobního faktoru půda. Pokud se dále předpokládá, že budou zkoumány pouze takové podniky, kde je odděleno vlastnictví od řízení (např. akciové společnosti), potom není nutno zjišťovat alternativní náklad výrobního faktoru práce. V takovém typu podniku si totiž vlastníci najímají management pro řízení podniku a sami se aktivně na chodu podniku nepodílí. Díky tomu nevzniká žádný alternativní náklad práce vlastníků. V podnicích, kde je odděleno vlastnictví podniku od jeho řízení, je tedy jediným alternativním nákladem alternativní náklad výrobního faktoru kapitálu (z mikroekonomického hlediska), který v sobě zahrnuje výrobní faktory půda, dlouhodobý hmotný majetek a materiál (z podnikohospodářského hlediska).

Otázkou zůstává, jak zjistit alternativní náklady kapitálu. Před tím než bude tato otázka zodpovězena, je nutno si uvědomit, že v podnikovém hospodářství, resp. v účetnictví existuje na podnik dvojí pohled. Budje možno se na podnik dívat jako na objem majetku, který je k dispozici pro podnikání (z účetního hlediska jde o aktiva), nebo je možno se na podnik dívat jako na objem peněz, potřebných pro krytí tohoto majetku (z účetního hlediska jde o pasiva). Vzhledem k tomu, že jde pouze o dva různé pohledy na jeden stejný podnik, je možno zjišťovat alternativní náklady kapitálu jako alternativní náklady zdrojů krytí majetku, resp. pasiv podniku.

Pokud se budou zjišťovat alternativní náklady zdrojů krytí majetku, je možno využít konstrukce průměrných vážených nákladů kapitálu ($WACC$) tak, jak ji uvádí např. Brealey a Myers a těmi vážit kapitál, resp. pasiva (P) podniku (viz Brealey, Myers, 1999). Alternativní náklady (OC) by pak bylo možno psát jako:

$$OC = WACC P$$

Je třeba si uvědomit, že kapitál, resp. pasiva podniku se během sledovaného období mění v závislosti na vývoji zisku, resp. ztráty podniku, neboť zisk (ztráta) je nedílnou součástí pasiv. Pasiva jsou tedy závislá na zisku podniku, zisk je závislý na tržbách a tržby jsou závislé na objemu produkce ve fyzických jednotkách. Z toho plyne, že alternativní náklady jsou variabilní složkou nákladů a je tudíž nutno do nich zakomponovat objem produkce. Alternativní náklady je nutno psát takto:

$$OC = WACC P$$

$$OC = WACC (P_0 + Z), \text{ kde } Z = TR - TC = (1 + m) Q - Q - FC = m Q - FC$$

$$OC = WACC (P_0 + m Q - FC)$$

$$OC = WACC P_0 + WACC m Q - WACC FC,$$

kde P_0 – objem pasiv (kapitálu) na začátku sledovaného období.

Výše uvedený výraz tedy představuje alternativní náklady kapitálu podniku při zohlednění faktu, že jsou tyto náklady závislé na objemu produkce podniku.

3. 4 Ekonomická efektivnost (v podnikohospodářské teorii)

Při konstrukci ekonomické efektivnosti v podnikohospodářské teorii lze opět vyjít z mikroekonomické konstrukce. Je však nutno do ní zapracovat podnikohospodářský pohled tak, jak je uveden výše. Potom lze ekonomickou efektivnost v krátkém období a za všech výše uvedených předpokladů psát takto:

$$E = \frac{TR}{TC} = \frac{(m+1) \cdot q \cdot Q_t}{VC + FC} = \frac{(m+1) \cdot q \cdot Q_t}{Q + FC + WACC \cdot P_0 + WACC \cdot m \cdot Q - WACC \cdot FC}$$

$$E = \frac{(m+1) \cdot q \cdot Q_t}{Q \cdot (1 + WACC \cdot m) + FC \cdot (1 - WACC) + WACC \cdot P_0}$$

$$E = \frac{(m+1) \cdot q \cdot Q_t}{q \cdot Q_t \cdot (1 + WACC \cdot m) + FC \cdot (1 - WACC) + WACC \cdot P_0}$$

Toto je obecné vyjádření ekonomické efektivnosti podniku z hlediska podnikového hospodářství. Otázkou zůstává, jaký je vztah tohoto výrazu k hranici produkčních možností. Zde je nutné si uvědomit, že hranice produkčních možností vychází z produkční funkce a určuje maximální možnou úroveň produkce, kterou lze z daného množství vstupů získat (viz Varian, 1995). To vše za předpokladu dané technologie a efektivního využití daných výrobních faktorů. To znamená, že na hranici produkčních možností musí být efektivnost podniku maximální, resp. podnik se bude nacházet na své hranici produkčních možností pouze v případě, že jeho efektivnost bude maximální. V opačném případě bude úroveň produkce ležet někde pod hranicí produkčních možností.

Pokud se tedy zkonstruuje hranice ekonomické efektivnosti, bude podnik znát svou maximální efektivnost. Zároveň s tím bude zjištěna podmínka pro dosažení hranice produkčních možností podniku. Srovnáním dosažené efektivnosti s maximální a sledováním vývoje tohoto vztahu v čase si podnik může udělat představu o rezervách ve své produkci ve vztahu k hranici produkčních možností, tzn. zjistit, zda se své hranici produkčních možností blíží nebo ne. Maximální efektivnost lze zjistit jako limitu výše uvedeného výrazu ekonomické efektivnosti a lze ji zapsat takto:

$$\lim_{Q_f \rightarrow \infty} \frac{(m+1) \cdot q \cdot Q_f}{q \cdot Q_f \cdot (1+WACC \cdot m) + FC \cdot (1-WACC) + WACC \cdot P_0} = \frac{(m+1) \cdot q}{q \cdot (1+WACC \cdot m)}$$

$$\lim_{Q_f \rightarrow \infty} \frac{(m+1)}{1+WACC \cdot m}$$

Výše uvedený výraz limity efektivnosti lze označit za hranici ekonomické efektivnosti, přičemž platí, že na hranici ekonomické efektivnosti je efektivnost podniku maximální.

Vzhledem k tomu, že čítec výše uvedeného zlomku je větší než jmenovatel je zřejmé, že hranice ekonomické efektivnosti podniku bude vyšší než 1, resp. vyšší než 100 %. Jestliže zároveň platí, že $m = (P - q)/q$, je zřejmé, že marže podniku je volena tak, aby bylo dosaženo tržní (objektivní) ceny (P) a tím byly maximalizovány tržby, resp. zisk (samozřejmě pouze za podmínky $P > q$). Právě v tom případě je na hranici ekonomické efektivnosti zároveň efektivnost podniku maximální.

Je zajímavé, že za jinak stejných podmínek může podnik změnit svou efektivnost změnou struktury kapitálu, resp. její optimalizací. Průměrné vážené náklady kapitálu jsou konstruovány pro určitou kapitálovou strukturu a pokud dojde ke změně této struktury, změní se také tyto náklady (např. zvýšením podílu cizích zdrojů financování). Potom ale dojde ke změně alternativních nákladů kapitálu a ve svém důsledku také ke změně hranice efektivnosti. Pokud bude kapitálová struktura optimalizována, dojde ke snížení $WACC$, což se projeví zvýšením hranice efektivnosti. Optimalizace kapitálové struktury (a snížení $WACC$) jsou tedy předpokladem zvýšení ekonomické efektivnosti, což se projeví zvýšením hranice efektivnosti podniku. Kapitálová struktura má tak přímý vliv na ekonomickou efektivnost podniku.

4. Závěr

Při konstrukci ekonomické efektivnosti podniku vycházel příspěvek z mikroekonomické teorie, konkrétně z modelu dokonalé konkurence, a z předpokladu lineárního průběhu použitých funkcí celkových příjmů a celkových nákladů. V průběhu analýzy zmiňovaných funkcí a hledání analogií mikroekonomické a podnikohospodářské teorie bylo nutno přijmout řadu předpokladů:

- podnik vyrábí jen jeden druh produktu za jednu cenu,
- celkové příjmy jsou tvořeny tržbami za prodané produkty, služby a zboží,
- zásoby hotových produktů a zboží jsou rovny nule,
- veškeré platby probíhají okamžitě a v hotovosti,
- objem produkce v cenách vstupů použitých při jejich produkci je roven variabilním nákladům,
- bylo zvoleno krátké období, kde lze rozlišit fixní a variabilní náklady,
- součástí fixních nákladů jsou kvazifixní náklady,
- zabýváme se podniky, kde je odděleno vlastnictví od řízení podniku.

V podnikohospodářské teorii lze vyjádřit efektivnost jako podíl celkových příjmů a celkových nákladů, přičemž lze tento poměr dále upravit a vyjádřit s využitím veličin zjistitelných ze standardních účetních výkazů.

Vzhledem k tomu, že na hranici produkčních možností je efektivnost podniku maximální, je zřejmé, že zjištěním maximální efektivnosti je stanovena nutná podmínka pro konstrukci této hranice. Samotná dosažená úroveň ekonomické efektivnosti, resp. její odchylka od efektivnosti maximální přímo nic nevypovídá o úrovni produkce a jejím vztahu k hranici produkčních možností. Sledováním vývoje odchylek skutečné efektivnosti od efektivnosti maximální však lze odhadnout, zda se podnik hranici produkčních možností blíží. To znamená, že pokud se v prů-

běhu času bude odchylka skutečné a maximální efektivity snižovat, bude se podnik blížit své hranici produkčních možností a naopak.

Hranice ekonomické efektivity určuje maximální ekonomickou efektivity podniku, což platí v případě, že je marže stanovena tak, že platí: $m = (P - q)/q$. Maximální ekonomická efektivity se mění změnou tržní ceny (což podniku umožní manipulovat s marží), kterou však může změnit pouze strana poptávky, nebo změnou průměrných variabilních nákladů podniku, jež může podnik ovlivnit jen částečně. Maximální ekonomickou efektivity podniku je možné změnit ještě změnou kapitálové struktury podniku, která se projeví změnou průměrných vážených nákladů kapitálu.

Na základě uvedených zjištění se domnívám, že klíčem k ekonomické efektivity, resp. k maximální ekonomické efektivity jsou marže a WACC. To znamená, že podnik by měl usilovat o co nejvyšší marži a o co nejnižší WACC, aby dosáhl maximální efektivity. Toto úsilí však závisí na celé řadě dalších veličin (např. na situaci na trhu nebo na vnitřní situaci podniku).

Literatura

- Brealey, R. A., Myers, S. C.:** *Teorie a praxe firemních financí*. Praha, East Publishing 1999.
- Heyne, P.:** *Ekonomický styl myšlení*. Praha, VŠE 1991.
- Macáková, L. a kol.:** *Mikroekonomie (základní kurz)*. Praha, Melandrium 1998.
- Neumaierová, I.:** *Řízení hodnoty* (1. vydání). Praha, VŠE 1998.
- Soukupová, J.:** *Mikroekonomie* (3. vydání). Praha, Management Press 2002.
- Suchánek, P.:** *Ekonomická efektivity obchodní firmy*. Brno, Masarykova univerzita 2001 (doktorská disertační práce).
- Synek, M. a kol.:** *Podniková ekonomika*. Praha, C. H. Beck 1999.
- Synek, M. a kol.:** *Manažerská ekonomika*. Praha, Grada Publishing 2000.
- Varian, H. R.:** *Mikroekonomie: moderní přístup*. Praha, Victoria Publishing 1995.
- Vyhláška Ministerstva financí č. 500/2002 Sb.
- Wöhe, G.:** *Úvod do podnikového hospodářství*. Praha, C. H. Beck 1995.

THE IMPLEMENTATION OF THE MICROECONOMICS THEORY OF THE ECONOMIC EFFICIENCY TO THE BUSINESS ECONOMICS

Petr SUCHÁNEK, Masaryk University Brno, Lipová 41a, CZ – 659 79 Brno
(e-mail: suchycz@yahoo.com).

Abstract:

The topic of this paper is concerned in a possibility of connection of the microeconomics theory and the business economics theory. The goal of the submitted paper is an implementation of an economic efficiency as a microeconomic component to the business economics with a regard for an economic practice of companies in the Czech Republic. I use an analogy of the microeconomics and the business economics concept of total revenues and total costs to this implementation. The main of the text is reserved to opportunity costs because it is fitting to total economic costs from a point of view of business economics theory and practice is complicated. On basis of accepted analogies I generalize conclusions about an economic efficiency and I think of a product possibility frontier in a company too.

Keywords: costs, economic efficiency, opportunity costs, product possibility frontier, revenues

JEL Classification: D24, G31, G32